

ФІЗИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ТЕМПІВ РОСТУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економічні кризи є невід'ємними фазами капіталістичного способу виробництва. Періодично економіки окремих країн зазнають рецесії та великих втрат, оскільки відбувається спад обсягів виробництва, скорочення капітальних вкладень, зростання безробіття, збільшення кількості банкрутств фірм, падіння курсів акцій та інші економічні та соціальні потрясіння. У 2008 році Україна зустріла найтяжку, найбільш глобальну світову фінансово-економічну кризу, наслідки якої будуть катастрофічними для всього людства. Її причини пов'язані, зокрема, із неоднозначністю оцінки динаміки економічного зростання в до кризовий період. Запропонований у статті фізико-економічний підхід до оцінки темпів економічного росту сприятиме вирішенню завдань подолання фінансово-економічної кризи в Україні.

Розмежовуючи фізичну та фінансову складові докризового економічного зростання, не варто оцінювати його динаміку виключно за вартісними показниками ВВП та його складових. Доцільно досліджувати також натуральні економічні показники й аналізувати їх у співставленні із грошовими, що може призводити до суперечливих висновків. Як доказ, Ліндон Ларуш наводить статистику 10-кратного збільшення грошового обсягу ВВП Сполучених Штатів Америки за період з 1963 по 1993 рр., у той час коли обсяги фізичного виробництва реального сектору скоротилися на 30-50%. [1, с. 6] Такі розбіжності зумовлені особливостями ведення державної статистики. Зокрема, існуюча практика на-ціонального рахівництва не розрізняє «фізично непотрібне розширення номінального доходу і корисне виробництво і споживання». Статистичний облік структури зайнятості, сформованої, за словами автора, в епоху «постіндустріальної утопії», відбиває «злякисне зростання того відсотка від всієї робочої сили, який відображає або рівень безробіття, або зайнятість в різноманітних видах «послуг», які не додають фактично нічого ані до фізичного обсягу, ані до продуктивності економіки». При цьому до низки «найгірших, найбільш паразитичних професій» автор відносить, поряд із заняттям легалізованим гральним бізнесом, нелегальною торгівлею наркотиками, адміністративною зайнятістю, також сферу фінансових операцій (вид. авт.). «Таким чином, обширне паразитичне розростання уявних цінностей фінансового приросту, отримуваного від численних спекулятивних форм, обчислюється як зростання національного доходу на рівних правах із виробництвом їжі та одягу, освіти, медичного забезпечення, мостів, тунелів, залізничних доріг і робочих місць в промисловості... Сполучення невинувато зростаючих затрат, пов'язаних із торгівлею та адмініструванням, із ростом надмірної зайнятості у сумнівно розширюваній сфері так званих «послуг», являє собою інфляційний економічний розлад... Це захво-

рювання може, в кінцевому рахунку, довести до смерті народне господарство...» - так писав Ліндон Ларуш у середині 1990 рр.

Аналіз даних вітчизняної офіційної статистики свідчить про неоднозначність показників темпів (і навіть напрямів) економічного розвитку України за період 2001-2007 рр., обчислених за вартісними та за натуральними його вимірниками (табл. 1). Звичайно, що більше ніж трикратне зростання ВВП, вираженого у фактичних цінах в загальній вартості та у розрахунку на одного жителя країни, та обсягу реалізації продукції промисловості у грошовому вимірі містить значну похибку під впливом цінового чинника. «Очищений» від інфляційної складової ріст ВВП за аналізований період становив 153,7%; саме цей показник ВВП у порівняних цінах є основним при оцінці темпу економічного зростання економіки країни і широко використовується органами статистики, державної влади та управління. Однак постає питання, наскільки таке зростання забезпечене розвитком реального сектору економіки, а наскільки – інших, непродуктивних сфер економічної діяльності.

Грунтуючись на теоретичних здобутках представників фізичної економіки, можна провести оцінку динаміки ВВП за фізичними одиницями виміру, доводячи при цьому, що офіційна статистика зростання показника ВВП у порівняних цінах є значно завищеною за рахунок його фінансової складової. Виготовлення продукції, виконання робіт та надання послуг виробничого характеру пов'язано із витратами різних видів енергії, яка виробляється в країні або експортується.

Таблиця 1

Динаміка вартісних та натуральних показників економічного росту в Україні за 2001-2007 рр. [2]

Показники	Значення показників за роками							2007 до 2001,%
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
<i>Показники, обчислені за вартісними вимірниками</i>								
ВВП (у фактичних цінах)	204190	225810	267344	345113	441452	544153	720731	353,0
ВВП у розрахунку на одну особу, грн.	4195	4685	5591	7273	9372	11630	15496	369,4
Обсяг реалізованої продукції промисловості (у факт. цінах), млн. грн.	210842,7	229634,4	289117,3	400757,1	468562,6	551729,0	717076,7	340,1
ВВП у відсотках до минулого року (у порівняних цінах)	109,2	105,2	109,6	112,1	102,7	107,3	107,9	153,7
Основні засоби у промисловості:								
- у фактичних цінах на кінець року, млн. грн.	311089	339259	362598	420080	456738	525222	660369	212,3
- введення в дію основних засобів у фактичних цінах, млн. грн.	10791	12102	14012	23547	22738	29085	39655	367,5

- ступінь оновлення, %	3,47	3,57	3,86	5,61	4,98	5,54	6,00	172,9
- ступінь зносу, %	51,9	54,5	56,4	58,3	57,9	58,6	59,0	113,7
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.	311	376	462	590	806	1041	1351	434,4
<i>Показники, обчислені за фізичними вимірниками</i>								
Спожито електроенергії підприємствами добувної, переробної промисловості, будівництва, млрд. кВт-год.	91,1	91,7	96,4	100,7	101,1	103,5	105,8	116,1
Використання паливо-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні потреби, млн. т умовного палива	144,9	146,0	155,1	155,8	170,0	174,3	175,7	121,3
Перевезення вантажів усіма видами транспорту, млрд. ткм	384,5	398,1	450,7	469,4	460,6	477,2	496,4	129,1
Чисельність постійного населення на кінець року, млн. осіб	48,2	47,8	47,4	47,1	46,7	46,5	46,2	95,6

Споживання електричної енергії за 2001-2007 рр. збільшилося на 16,1%, а отже і фізичний обсяг виробництва мав зрости не більше як в 1,16 разів. Звичайно, що за умови запровадження енергозберігаючих технологій та зростання енергоефективності фізичний обсяг виробництва може збільшуватися більшими темпами, ніж витрати енергії. Але при цьому має спостерігатися інтенсивне оновлення основних засобів виробництва. Фактично ж при незначному рівні екстенсивного оновлення (до 6%) ступінь зносу основних засобів щорічно зростає і досяг в 2007 р. занадто високого рівня (59%), що доводить низькі темпи запровадження нових засобів праці. Підвищення обсягу використання паливно-енергетичних ресурсів також є обмежуючим чинником збільшення фізичного обсягу виробництва не більше ніж на 21,3% за аналізований період. Навіть найбільше серед досліджуваних показників зростання обсягу перевезення вантажів всіма видами транспорту свідчить про нереальність росту фізичного обсягу виробництва більше ніж на 29,1%.

Особливу увагу при аналізі статистичних даних щодо темпів економічного росту, зокрема, динаміки показника ВВП у розрахунку на одну особу, слід звернути на сталу тенденцію зменшення чисельності населення України. Яким би великим не був приріст обсягу ВВП, він не може адекватно відображати зростання економіки за наявності таких соціальних негативів, як низька народжуваність, висока смертність та падіння загальної чисельності населення. Адже кінцевий результат економічного росту має бути орієнтований на відтворення людського потенціалу країни.

Таким чином, через те, що при розрахунку ВВП враховується його частина, сформована поза реальним сектором економіки, динаміка економічного підйому за показниками офіційної статистики є значно (майже в 2 рази) завищеною. Не дивно, що більш ніж 4-кратне зростання середньої заробітної плати

працівників на фоні 25-30%-го росту фізичного обсягу економіки призводило до розкручування інфляційного, спекулятивного механізму нарощування фінансової складової ВВП.

Виходячи з результатів аналізу динаміки економічного зростання в Україні та базуючись на постулатах фізичної економіки, доцільно сформулювати основні умови та перспективи подолання фінансово-економічної кризи в Україні.

1. Головним пріоритетом державної економічної політики має стати формування нової господарської системи, орієнтованої, в першу чергу, на виробництво кінцевого продукту, який може споживатися в Україні та експортуватися в інші країни світу.

2. Показник продуктивності праці в реальному секторі економіки у фізичному (а не грошовому!) вимірі має стати базовим при визначенні рівня оплати праці працюючих у всіх економічних сферах. Не ринок з його надзвичайно розвинутими фінансово-грошовими відносинами має бути фактором підвищення продуктивності праці, а зростання продуктивності праці – умовою розвитку ринкових відносин.

3. Розвиток фінансової сфери економіки, а також фінансова діяльність суб'єктів реального сектору мають бути спрямовані на досягнення кінцевої мети – збільшення фізичного обсягу ВВП.

Отже, поточна фінансово-економічна ситуація зумовлює потребу в подальшому поглибленні поглядів, в удосконаленні підходів до забезпечення економічного розвитку та його якісної трансформації. Так, в умовах подолання кризових явищ та зміни пріоритетів економічного росту значну увагу слід приділяти збільшенню продуктивності праці виробників та споживчих ринкових кошиків у фізичних одиницях виміру. Державна фінансово-економічна політика повинна сприяти зростанню фізичного обсягу виробництва реального продукту.

Література

1. Ларуш Л. Физическая экономика как платоновская эпистемологическая основа всех отраслей человеческого знания. - М.: Шиллеров. ин-т науки и культуры; Науч. кн., 1997. - 126 с.
2. Статистичний щорічник України за 2008 рік / За ред. О.Г. Осауленка // Державний комітет статистики України. – К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2009. – 566 с.